

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

27. De Ratiocinatione & Inductione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

sed manifestam inter se contentione[m] habeant. Tum certe non levis plaga infertur, cum is non tantum nobiscum, quam secum pugnat ostenditur.

Eiuidem generis est ἀδύνατον, ubi quod factum obijcitur, fieri non potuisse, aut esse, firmis rationibus addicitur, quæ a natura, & causis rerum, cæterisque similibus sumuntur, si hæc probari non possunt, nitendum est, ut saltem ἀπίθανον, res minus probabilis hoc loco, hoc tempore, his personis fuisse videatur.

Item, si ab adversario minus dilucide collecta sunt argumenta, exagitantur etiam eius coniecturæ, quod incerta pro certis, obscura pro notis, falsa pro veris afferat. Non esse rem, quæ geritur, tam parvi momenti, ut leuissimis sigmentis sit permittenda.

Accedunt ἀρετής & ἀδύνατος, quæ non tantam vim habent, ac superiora, commodè tamen nonnunquam adhibentur, ubi res, quæ obijcitur, primum à dignitate personæ aliena, deinde minimè lucrosa, aut commoda.

Castus

Postremò etiam damosa ostenditur, sollebat enim Cassius veteris illud querere; Cuius.

Confutatio omni ordo.

Ordo autem confutationis à prudentia Oratoris melius præscribetur, sæpè minuta quedam obiecta, quasi leuioris armaturæ milites, in primo agmine conciduntur, mox ad grauiora deveniunt. Sæpè quæ maioris sunt ponderis, prius confutatur: quibus expugnat, tenuia quæque facillè concidunt. Nonnunquam caput illud percussit, cui cætera, quasi per annulos catenarum nexa coherent, exinde reliqua nullo negotio diffuuntur.

Pugnatur aliquando cæsim contrà multas, & exiles rationes, aliquando diductius res virgetur, & quò plus caloris, & spiritus habeat confutatio, bene tractatur per dialogismos, ironias, subiectiones, concessiones, ratiocinationes, & concisè vibratas propositiones, & similia, quibus vis, & ardor oratoris magis incalcescit.

Confirmatio.

In confirmatione contraria est ratio eorūdem argumentorum, cæteroqui per idem propè filum extenditur, quanquam magnum discrimen habendum est confirmationis demonstrativa, & iudicialis: Illa siquidem, cum de ijs rebus agat sæpius, quæ omnibus probatissimæ sunt, florem, ornatum, & gratiam spectat potius, quam contentiosam probationem.

Hæc magis instat rebus, & argumentis, & prudenter quidem facit, si minuta, & quæ facillè ab adversarijs vellicati possunt, amputat.

Ea autem maxime in primis, & vltimis ordinibus opponit, quæ robustissima sunt, quæque primas aggressiones, ut plurimum vehementiores, sime sustinent.

Vtitur autem utraque, tum confutatio, tum confirmatio, telo argumentationis, cuius varietas sunt species.

NN.

a Hoc Divus Dionysius Areopagita, capite octavo de divinis nominibus vocat ἄγος τοῦ ἀδύνατος ἀδύνατος ἀναπόχρητον.

De ratiocinatione, & inductione.

CAPVT XXVII.

Ratiocinatio disputatorum telum est proprium; & si ea minus expressè oratores, magna tamen dexteritate utuntur. Nam, & orationes plerumque totas in syllogismo fundatas esse videas. Itaque non simpliciter, & nudè propositiones exeant oportet, sed alijs insuper argumentis confirmantur, passimque figurarum illustrentur ornamentis, ipsa denique conclusio satis per se intellecta latentè per varios motus, quasi per cuniculos in animum irrepit.

Inductio familiarissima est oratoribus, & ad ornandum illustrissima. Audi illam Seneca, quam magnifica est.

Navis bona dicitur, non quæ pretiosis coloribus picta est, nec cui argenteum, aut aurum rostrum est, nec cuius turra ebone calata est, nec quæ fiscis, ac opibus regis pressa est, sed stabilis, & firma, & iuncturis aquam excludentibus spissa, ad ferendum incursum maris solida, gubernaculo parens, velox, & consentiens vento.

Sem. ep. 7. Inductio in signis est.

Gladium bonum dices, non cui deauratus est baltheus, nec cui vagina gemmis distinguitur, sed cui & adsecandum subtilis acies, & mucro munimentum omne rapturus.

Virtus sola hominibus facit.

Regula non quam formosa, sed quam recta sit queritur.

Eo quodque laudatur, cui comparatur quod illi proprium est. Ergo in homine quoque nihil ad rem pertinet, quantum aet, quantum sceneret, a quam multis salutetur,

ll

quæ

quam pretioso incumbat lecto, quam pellucido poculo bibat, sed quam bonus sit.

Hæc suaviter instillantur, probantque simul, & delectant: tum si rerum, quæ inducuntur, magna sit multitudo, latissimum præbent campum orationis.

Talem inductionem inuenies apud Tertulianum, libro de pallio cap. 2. ubi à cælo, elementis, hominibus, &c. probat omnia mutari.

Eiusdem generis sunt exempla, quorum vsus frequens, probatio facilis, & efficax, nec impar delectatio, vt non immerito dicatur longum iter esse per præcepta; breue, & efficax per exempla; & vt ait Petrus Diaconus apud D. Gregorium, dialog. 11.

Exemplum nota vs.
In expositione virtutum, qualiter insynianda, atque commendanda sit virtus agnoscimus, in narratione vero signorum cognoscimus inuenta, ac reuera, qualiter detrahuntur: Et sunt nonnulli, quos ad amorem patriæ cælestis plus exempla, quam prædicamenta succendunt.

In omni genere orationis hæc argumentatio plurimum valet. Nescim tamen quod plerique faciunt, multorum exemplorum farraginem afferre, sed delectu, & parcitate temperare.

De enthymemate.

CAPVT XXVIII.

Enthymemata & epicheremata Rhetorum sunt iacula: Arque enthymematis quidem magnus est vsus, cum præsertim omnes ingenii notiones, & sensa à Græcis vocentur enthymemata. Nec alia fuit mens Alcidis, cum *εὐνοίας τε & εὐνομηδίας ἐπινοίας* nominauit, inuentionum fecunditatem sermonisque vberem facilitatem.

Circa inspicia.
Magis acriter dicuntur Enthymemata, quæ sunt ex contrarijs conclusa, vt enim illa acutissima sunt, sic enthymematis nomen *κατ' ἄκρον* sibi vendicant. At verò, nec pressius sumptis, nec latius, vulgò vocantur enthymemata argumentationes ex propositione, & conclusione constata; vt, insidiator fuit Clodius, igitur iusta nex homini illata.

Oratores qui circa hypothèses versantur, plerumque maiorem propositionem, vt notam, & communem omittunt, in minori verò toti sunt, & sic syllogismos traducunt ad enthymemata.

De epiche remate.

CAPVT XXIX.

Epiche rematis nomen, si ratio ipsius spectetur, omni argumentationi commune est, & Alexander quidem in Topic. li. 8. *ἐπιχειρήματα* ait esse syllogismum dialecticum. Valgius aggressionem vocat: Celsus autem indicat, non nostram argumentationis tractationem, & œconomiam, sed ipsam rem, quam aggredimur, id est, argumentum, quo aliquid probaturi sumus, etiamsi nondum verbis explanatum, iam tamen mente conceptum *ἐπιχειρήματα* dici. Verum discrimen istud tenuè est, & imbecillum, cum non inchoatas tantum, sed omni ex parte perfectas argumentationes epiche remata nominari conser. Vfus obtinuit apud Rhetores, vt dicatur breuiter *ἐπιχειρήματα* comprehensa ratiocinatio: cuius tres partes in vnus veluti propositionis corpus coalescant. Neque enim opus est omnia semper dilatare multis. Verbum intelligenti sat est.

Epiche rema quid.

De dilemmate.

CAPVT XXX.

Dilemma quod definitur à Suida, *τὸ διλήμα* *καὶ μὲν ἀπὸ τῆς ἀπορίας*, argumentum ab vtraque parte concludens aduersarium, plurimum ad confutationes valet, vt, Si improbus est, cur vteris? si probus, cur accusas? Ad hoc genus pertinet *ἀπὸ τῆς ἀπορίας*, quæ ex vtraque parte conuertuntur.

Aristoteles Rhetoric. li. 2. huiusmodi proponit exemplum;

Sacerdos quædã dissuadebat filio, ne quando verba faceret ad populum. Nam si iniusta, inquit, suaseris, Deos habebis iratos; si iusta, homines. Id hoc pacto retor sit adulescens, Imò expedit orationem habere epud populum, quandoquidem si iusta dixerò, Dijs me amabunt: si iniusta, homines.

Talis Protagoræ, & Euathli captio. *Μετὰ τὴν ἐπινοίαν* cum se illi in disciplinam Rhetorices tradidisset, grandi mercede pactus, ea lege, vt primo dicendi tyrocinio apud iudices euinceret; iam bellè eruditus mercedem negat. Dic illi dicit

Dilemma Aristoteli.

Dilemma Protagoræ.

Protagoræ Euathli.